

BÚCSÚ RÓNAY GYÖRGYTŐL

Fájdalmas kötelességünknek tettünk eleget, amikor április 20-án elkísértük utolsó földi útjára Rónay Györgyöt, lapunk főszerkesztőjét. Az egyházi gyászszertartást Jelenits István piarista tanár, az elhunyt egykori kedves tanítványa végezte, majd a szabadtéren felállított katalánfalnál, a könnyes szemű barátok és tisztelők nagy sokaságának körében, a temetést rendező Magyar Írók Szövetsége nevében Sötér István akadémikus, a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézetének igazgatója búcsúzott elsőnek Rónay Györgytől. Utána a barátok, írók, kollégák nevében Rába György, majd végül a Vigilia és az Új Ember szerkesztőségének nevében dr. Várkonyi Imre prépost, kanonok, az Actio Catholica országos igazgatója, a Vigilia felelős kiadója mondott gyászbeszédet. A három búcsúztatót az alábbiakban közöljük.

SÖTÉR ISTVÁN

RÓNAY GYÖRGY EMLÉKE

„A Nyugat harmadik nemzedéke”, — „az Ezüstkor nemzedéke”: ilyen jelölésekkel emlékezik máris a magyar irodalomtörténet Rónay Györgyre, és nemzedéktársaira, mireánk. Egy könyv íveire tapadó bordázatként illeszkedik ennek a nemzedéknek pályája történelmünk régebbi és újabb éveire, félszázad előtti, majd a felszabadulás utáni életünk fejezeteihez. Rónay György olyan időpontban távozik közülünk, amikor életműve már kikerekedett, és mindinkább átkerült az utolsó mérések mérlegeire, melyek majd megmutatják, hogy mit vállal belőlük az utókor. Most azonban, hogy költészetét és szépprózáját, kritikai és tudományos munkásságát az idő mérlegének serpenyőjében tudjuk, máris úgy érezzük, hogy ennek a lírának utolsó, puritán darabjai, de a korábbi, érzékenyen elégikus alkotások is, és a lélek újra-újra kezdődő magánbeszédét hallató meditációk, — tehát a fiatal, a férfivá érett, majd az utolsó esztendők leglényegesebb felismeréseiben elámuló Rónay György költészete, ez az együttérzésében is tartózkodó költészet: az igazi próbát már alkotójának életében kiállta.

Vannak költők, akik akarva-akaratlan újraélesztenek és képviselnek valamit a költészet elmúlt századainak igényéből, magatartásából. Így tartotta fenn és idézte emlékezetünkbe Rónay György egy mindenkori klasszicizmus költői szemléletét, tisztségét és művészi szigorát. Az, amit most megközelítőleg az ő klasszicitásának nevezek, éppúgy nem nélkülözte az igazi klasszikusok megrendültségét és gyengédségét, mint Arany, akit annyira szeretett, vagy Berzsenyi, akitől modernségben is annyit tanult, vagy azok a világirodalmi klasszikusok, akiket műfordításaiban tolmácsolt, s akiket egy szigorú és kényes költészeteszmény jegyében tudott híven és felelősen megközelíteni. Csak az, aki olyan költészetet hozott létre, mint Rónay György, kérhette számon kritikusként is azokat az igényeket, melyeket mindenki csak a maga módján tölthet be, de amelyeknek betöltésén kinek-kinek az emberi és a művészi jelentősége múlik. Rónay György a kritikában épp annyira volt megértő, mint szigorú, azonosuló és tárgyilagos. Olvasónaplói egy ideig úgyszólván egymagukban képviselték irodalmunkban a mi-

nőség iránt fogékony ítélőerőt, és azt az örömet, mely csak vérbeli kritikusan vesz erőt, amikor valamely műnek valóban lehet örülnie. Mindezek után csaknem szükségszerűen érezzük, hogy az irodalomtörténész Rónay György lett talán leghívebb folytatója annak a szemléletnek, mely a klasszicizmust áhító Horváth János életművét is létrehozta.

Lehet, hogy a jövő Rónay György utolsó költői korszakát tartja majd a legtöbbre, a *Kakucsi rózsák* kötetének keserű verseit, melyek szűkszavúságukban azért oly sokatmondóak, mivel e versek keserősége a szeretet és az áhítat érzéseiben oldódik föl. Mindez még nem jelent megbocsátást, vagy kiegyezést a világgal, hanem inkább figyelmeztetést, emlékeztetést arra, hogy van egyéb is a világon, nemcsak szenny, szégyen és gonoszság. „*Egy sivatagot kaptál / megművelésre*”: kezdődik *Hatvan utánra* című költeménye, s ez a mondat egész költészetének mottója lehetne. „*Elhordani a törmeléseket / Eloltani a tüzeket / Kiásvni a hamu alól, / ami még menthető*”: a *Jelentésnek* ez a négy sora az életpálya összefoglalójának is megtehetné. Rónay György költészete nem a reményt és a hitet keresi, hanem azt a feszültséget éli át minduntalan, mely a világ esendősége és a hit rendületlensége közt fennáll. „*Kérlek, ti is / irgalmazzatok magatoknak*”: ennek a költészetnek talán ez a legmegszívlelendőbb tanítása, melyet csak akkor fogadhatunk meg helyesen, ha tudjuk, hogy az irgalomtól idegen az érzelmesség.

Rónay György katolikus költő volt, e szónak abban a sajátos értelmében, mely fáradságosan, sok áldozattal kifejlesztett lelki kultúrát jelöl. A sivatag, melynek megművelésére az imént idézett sor hivatkozott: az emberi lélek sivataga. Az olyan költészet, mely ebből az általános és egyetemes lelkületből fakad, nem a vágyak és a hiányérzetek költészete, hanem azoknak a nagy tényeknek és jelenvalóságoknak hirdetője, melyekről oly könnyen feledkeznek meg embertársaink. Az ilyen hirdetés miatt lesz Rónay György utolsó éveinek költészete keserűségében is szilárd, és hívó. Mégis, ezeknek az utolsó verseinek szikárságából jól esik néha egy korábbi költői korszak lágyágára visszaemlékeznünk, mint például arra a versre, mely a Hangli hársai alatt az elégia fuvolahangját hallatja. „*Ennek az elégiának margójára szövegmagyarázatként minden kísérletünket és örömünket, minden közös terünet oda róhatnók*” — írhattam e versről valamikor. S ma még inkább leírhatnám e sorokat Rónay György utolsó verseinek margójára.

Katolikus költőnek neveztem, mert ő is annak nevezte magát, de ezen a megjelölésen semmiképpen sem valamely felekezeti jelentést értek. Ez a jelző valójában csak azt a formát jelöli, melyben valaki az erkölcsöt, a kultúrát, az értelem és a szív művelését felfogja. Ugyanezt lehet elfogadni és gyakorolni más vallások, vagy a vallástalanság formáiban is. Maga az elfogadás a fontos, bár a forma sem mellékes mellette. A forma megszabja a megvalósítás módját, stílussá válik, de a stílusok sokfélesége egyaránt jogosult, ha ugyanazt a lényegét fejezi ki.

A humanizmus nem valamely csökevény foka az emberi öntudatnak, s még kevésbé óvatos kitérő a forradalom vagy a belőle születő társadalom elől. A fasizmus idején Rónay György katolikus szemlélete tudatos és programszerű védekezés volt a lélekmérgezés, az embertelenség térhódítása ellen. Később, az új társadalom felépítése során Rónay György és a hozzá hasonló gondolkodók olyasvalamit képviseltek, aminek már az építkezés kezdetén hasznát lehetett és kellett volna venni, hisz azok az embertársaink, akiknek hitét Rónay György költészete fejezte ki, egy emberséges világ felépítésében nélkülözhetetlen munkatársak, — és mindaz, amit Rónay György hagyományként és korszerű tájékozódásként, nemzeti és emberiségi értéként őrzött és képviselt, nélkülözhetetlen eleme annak a kultúrának, melyet az új társadalomnak ki kell alakítania. Nemcsak írásaival szolgálta ezt a célt, hanem a Vigilia szerkesztésével is, és ez a folyóirat az ő szelle-

mében fejlődött olyan fórummá, melynek a magyar szellemi életben hitele és súlya van. Rónay Györgynek jelentős része van irodalmunk további emelkedésében, szellemi életünk méltóságának megőrzésében, s a közöny, a cinizmus távortartásában a szocialista társadalom kultúrájától. Emellett azonban azt sem lehet elhallgatnom, hogy Rónay György sorsának, szerepének megvannak a tragikus vonásai. Hányszor is kellett ellentétes irányokból érkező gyanakvást, rosszhiszeműséget és értetlenséget túrníe!

Természetében, jellemében volt valami földöntúli: vagyis csupa hiány, — élesen körülhatárolható hibák és gyarlóságok hiánya. Hiányzott belőle az irigység, a bizalmatlanság, hűséges volt, megértő, az a fajta nagylelkű jellem, aki az öntermészetével ellenkező természetekbe és helyzetekbe is bele tudta magát élni. Mindez nem is annyira az öröklött habitusából adódott, mint inkább egy ősi tanítás és gyakorlat nevelő hatásából, századok óta hintett magvakból, melyek önála különösen kedvező talajra találtak. Az embert nem csupán a biológiai örökség és a körülmények formálják, hanem gondolati, erkölcsi, lelki rendszerek is.

Évtizedek óta volt a barátom, s noha életünk útjai néha eltávolodtak egymástól, mi megértettük, hogy az igazi barátságban nem ez számít, mert az igazi barátok mindig úgy találkoznak újra, mintha sohasem maradtak volna távol, s épp ezért úgy maradnak mindvégig mellettünk, mintha sohasem halnának meg. Az ilyen barát újra és újra előre megkimél bennünket a halála okozta hiánytól: már életében is hiányzik, és a halálával is életünkben mindvégig jelen marad.

RÁBA GYÖRGY

BARÁTUNK VOLT...

Barátunk volt: egyikünknek bátyja, másikunknak atyai jóakarója, irodalmunk hagyományainak eleven emlékezte, jelenének hivatott, éber számadója. Munkássága és személyes példája szakadatlanul arra intett, hogy a legmagasabb mértékkel mindig a magyar kultúra egyetemes érdekére tekintünk, és soha, egyetlen igazi érték előtt se támadjon kirekesztő gondolatunk. Akik a háború emberpróbáló éveiben ismertük meg, már ilyennek láttuk: bátor erkölcsi személyiségnek, aki lelkiismeretére hallgatott. „Nem a sikernek élt, hanem a múltó pillanat varázsában az állandónak” — vallhatjuk róla emelkedett gyászénekének sorait idézve.

Alakja mindenekelőtt nagyszerű költőként áll előttünk. A „modern” líra titkairól mindent tudott: a drámai versbeszéd hatalmát, az ellentétek teremő feszültségét, az objektív lírának az önkifejezésen túlmutató erejét és nem utolsósorban — természetadta képességeinek hála — a líra ősi közvetlenségét és a tiszta érzékelés megjelenítő szemléletformáit. Mégis költői világa szenvedések és belső küzdelmek kiegyenlítődése, a harmóniát és az értelem megvilágító rendjét áhító ember tanúságtétele. Ma is fülemben cseng közvetlen környezetében a hétköznapi egy apró konfliktusára régebben tett, vigasztaló megjegyzése: „Békélj meg a világgal!” Költőként ezt az emberarcú tanulságot hagyta ránk: a megértett élet személyes hangú kifejezésének eszményét, mely a leghatásosabb művészi fortélyokat legföljebb eszközül használja még akkor is, ha ezen az áron mind a könnyű, mind a viharos sikerről lemond. Regényeinek ábrázolását az a morális fölismerés sugallta, melyet egész magatartása, sok személyes megnyilatkozása erősített: